

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет водного господарства та
природокористування**

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра фінансів і економіки природокористування

06-03-128

Методичні вказівки

до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни

«Цінні папери та біржова діяльність»

для студентів спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

денної і заочної форм навчання

Рекомендовано методичною
комісією за спеціальністю 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Протокол № 3 від 30 жовтня
2017 р.

РІВНЕ 2017

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Цінні папери та біржова діяльність» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної і заочної форм навчання / Ляхович О.О. Рівне: НУВГП, – 2017. – 33 с.

Упорядник: О.О. Ляхович, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів і економіки природокористування

Відповідальний за випуск: **Мельник Л.В.**, к.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування

Зміст	Стор.
1. Загальні положення до вивчення дисципліни	3
2. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної підготовки	4
2.1 Тема 1. Сутність і характерні ознаки цінних паперів	4
2.2 Тема 2. Пайові цінні папери	7
2.3 Тема 3. Боргові цінні папери	11
2.4 Тема 4. Похідні цінні папери	14
2.5 Тема 5. Професійна діяльність на ринку цінних паперів	18
2.6 Тема 6. Фондова біржа та організація біржової торгівлі	22
2.7 Тема 7. Біржові індекси та рейтинги фондового ринку	26
3. Теми рефератів на самостійне опрацювання	28
4. Питання гарантованого рівня знань	29
5. Список рекомендованої літератури	31

© Ляхович О.О., 2017

© НУВГП, 2017

1. Загальні положення до вивчення дисципліни

Дисципліна «Цінні папери та біржова діяльність» призначена для вивчення студентам спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» денної і заочної форм навчання. Курс дисципліни охоплює вивчення обігу основних і похідних цінних паперів на фондовому ринку та організації біржової діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни «Цінні папери та біржова діяльність» є формування у студентів сучасного економічного мислення та системи базових знань з теорії та практики випуску та обігу цінних паперів, а також організації біржової діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Цінні папери та біржова діяльність» є: вивчення сутності, особливостей та функцій цінних паперів; оволодіння методами аналізу їх базових характеристик; закономірностей і механізму здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів; набуття вмінь використовувати ці закономірності та механізми в практиці формування та управління портфелем цінних паперів, а також особливостей організації біржової торгівлі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність та характерні ознаки цінних паперів;
- класифікацію та властивості цінних паперів;
- роль цінних паперів на фінансовому ринку;
- особливості функціонування пайових та боргових цінних паперів;
- сутність та види похідних цінних паперів;
- сутність портфеля цінних паперів та особливості його формування;
- концептуальні засади здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів; порядок функціонування фондових бірж;
- операції, що здійснюються на фондових біржах;
- правила здійснення біржової діяльності;
- методи організації та операційний механізм біржової торгівлі.

вміти:

- здійснювати порівняльну характеристику основних та похідних цінних паперів;
- визначати особливості функціонування та формування портфелю цінних паперів;
- визначати доходність цінних паперів;
- визначати ризики щодо операцій з цінними паперами;
- характеризувати основні види професійної діяльності на ринку цінних паперів;
- застосовувати правила організації біржової діяльності;
- застосовувати основні методи організації біржової торгівлі;
- застосовувати основні методи розрахунку біржових індексів;
- проводити оцінку біржових індексів та рейтингів фондових бірж.

2. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та самостійної підготовки

2.1. Змістовий модуль 1. Сутність та види цінних паперів, особливості їх функціонування

Тема 1. Сутність і характерні ознаки цінних паперів

План

- 1.1. Сутнісна характеристика цінних паперів.
- 1.2. Класифікація цінних паперів.
- 1.3. Властивості цінних паперів
- 1.4. Роль цінних паперів на фінансовому ринку.

Література: [1, 2, 3, 12, 13, 14, 17].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

1. Розкрийте суть цінних паперів як економічної категорії.
2. Що розуміють під категорією «основні цінні папери», та які цінні папери відносяться до цієї категорії?
3. Яка відмінність між основними та похідними цінними паперами?
4. Наведіть основні характерні ознаки цінних паперів.
5. Розкрийте сутність основних класифікаційних ознак цінних паперів.
6. На які види поділяються цінні папери, які перебувають у цивільному обороті?
7. Охарактеризуйте властивості цінних паперів.
8. Яка роль цінних паперів на фінансовому ринку?

Тестові завдання:

1. На які дві великі групи поділяють цінні папери:

а) пайові та боргові;	б) основні та похідні;
в) пайові та похідні;	г) боргові та пайові.

2. Фінансові інструменти, які виникають у зв'язку зі зміною ціни або умов контракту щодо базового активу називають:

а) основні цінні папери;	б) боргові цінні папери;
в) похідні цінні папери;	г) всі відповіді правильні.

3. За порядком їх розміщення цінні папери поділяють на:

а) документарні та бездокументарні;	б) емісійні та неемісійні;
в) іменні, на пред'явника, ордерні.	г) конвертовані та неконвертовані.

4. За формою існування цінні папери поділяють на:

а) документарні та бездокументарні;
б) емісійні та неемісійні;
в) іменні, на пред'явника, ордерні.
г) конвертовані та неконвертовані.

5. За формою випуску цінні папери поділяють на:

а) документарні та бездокументарні;

- б) емісійні та неемісійні;
- в) іменні, на пред'явника, ордерні.
- г) конвертовані та неконвертовані.

6. За яким цінним папером права належать особі, яка зазначена у цінному папері та може сама здійснити ці права або призначити своїм розпорядженням іншу уповноважену особу:

- а) іменним;
- б) на пред'явника;
- в) ордерним;
- г) всі відповіді правильні.

7. Документ, оформлений на весь випуск цінних паперів у бездокументарній формі, який підтверджує право на здійснення операцій з цінними паперами цього випуску в НДС:

- а) депозитарна розписка;
- б) глобальний сертифікат;
- в) інвестиційний сертифікат;
- г) без документарна розписка.

8. Властивості цінних паперів:

- а) ринковість та дохідність;
- б) ризиковість та ліквідність;
- в) спекулятивність та стандартність;
- г) всі відповіді правильні.

9. Яку функцію виконують майже всі цінні папери:

- а) запозичувальну;
- б) мобілізаційну;
- в) управлінську;
- г) всі відповіді правильні.

10. Яка функція цінних паперів реалізується лише на вторинному ринку:

- а) забезпечувальна;
- б) інформаційна;
- в) управлінська;
- г) перерозподільна.

Тема 2. Пайові цінні папери

План

- 2.1. Сутність та види акцій.
- 2.2. Методика розрахунку курсу акцій.
- 2.3. Інвестиційні сертифікати.
- 2.4. Сертифікати фондів операцій з нерухомістю.

Література: [1, 2, 6, 7, 12, 13, 14].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

1. Розкрийте зміст поняття «пайові цінні папери», вкажіть які цінні папери відносять до цієї категорії.
2. Назвіть переваги та недоліки простих та привілейованих акцій.
3. Що таке пакет акцій, які види пакетів акцій розрізняють?
4. Які види акцій існують на світовому фінансовому ринку?
5. Розкрийте сутність інвестиційного сертифікату та особливості його розміщення.
6. Проспект емісії інвестиційних сертифікатів та особливості його реєстрації.
7. Особливості обігу сертифікатів інституту спільного інвестування відкритого, інтервального та закритого типу.
8. Сертифікат фондів операцій з нерухомістю та основні його форми випуску.
9. Вкажіть вимоги щодо випуску сертифікатів фондів операцій з нерухомістю.

Тестові завдання:

1. **Порядок реєстрації випуску акцій та інформації про випуск акцій визначається**
 - а) Загальними зборами АТ;
 - б) Міністерством фінансів;
 - в) Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
 - г) спостережною радою АТ.

2. Чи існує об'єктивна, фундаментальна причина росту балансової вартості акцій АТ, яке стабільно працює?

- а) такої причини не існує;
- б) інфляція;
- в) спрямування більшої частки чистого прибутку АТ на сплату дивідендів;
- г) збільшення вартості чистих активів АТ.

3. Акції найбільш солідних і великих компаній у міжнародній практиці називають:

- а) дохідні;
- б) захищені;
- в) «з блакитними корінцями»;
- г) зростання.

4. Акції, ціна на які досить стабільна навіть при спадах в економіці:

- а) дохідні;
- б) захищені;
- в) «з блакитними корінцями»;
- г) зростання.

5. Яке з положень неправильно розкриває сутність контрольного пакета акцій?

- а) контрольним пакетом акцій володіють найбагатші особи або фінансові інститути;
- б) це наявність 51 % голосів за сучасних умов;
- в) за допомогою контрольного пакета акцій встановлюється багатоступенева система залежності й контролю однієї могутньої компанії над меншими компаніями;
- г) дає право на першочергове отримання дивідендів та право голосу на загальних зборах акціонерів.

6. Що є джерелами формування власного капіталу акціонерної компанії?

- а) кошти, отримані від випуску та реалізації акцій і облігацій;
- б) резервний капітал;
- в) кошти, отримані в кредит;
- г) правильні відповіді а) і б);

7. Проста акція:

- а) гарантує її власнику отримання дивідендів;

б) дає право її власнику на отримання частини прибутку у вигляді дивідендів та право голосу на загальних зборах акціонерів;

в) не дає права на отримання дивідендів, якщо у АТ не було прибутку;

г) дає право на першочергове отримання дивідендів та право голосу на загальних зборах акціонерів.

8. Як розрахувати розмір дивідендів по простих акціях?

а) як фіксований відсоток відносно до курсової вартості на дату сплати дивідендів;

б) як визначений відсоток відносно до номіналу акцій незалежно від їх курсової вартості;

в) розділити чистий прибуток або його частку кількість акцій;

г) розділити балансовий прибуток АТ на кількість акцій.

9. Які цінні папери випускаються з метою акумулювання коштів для будівництва житлових будинків та офісних центрів:

а) інвестиційні сертифікати;

б) дисконтні облігації;

в) сертифікати ФОН;

г) депозитарні розписки

Завдання для розрахунків:

Задача 1.

Розрахуйте балансову вартість акції відкритого акціонерного товариства, якщо сума активів 12464 тис. грн., сума боргу 4224 тис. грн., кількість акцій в обігу 5000 штук.

Задача 2.

Номінальна вартість акції - 200 грн. Визначити курсову вартість акції на ринку цінних паперів, якщо розмір дивіденду - 30%; банківська ставка - 25%.

Задача 3.

Прибуток акціонерного товариства для виплати дивідендів – 500 млн. грн. Загальна сума акцій - 4600 млн. грн. Сума

привілейованих акцій - 400 млн. грн. Фіксований розмір дивіденду до номіналу привілейованої акції - 16%. Розрахувати розмір дивідендів по акціях.

Задача 4.

Підприємство випустило в обіг 165 тис. акцій номіналом 10 грн. Всі акції звичайні. Виручка від реалізації продукції за рік без ПДВ склала 2 500 тис. грн. Оподатковуваний прибуток підприємства за рік - 780 тис. грн., загальна сума платежів з прибутку до бюджету – 205 тис. грн. Частка чистого прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів, встановлена на рівні 40%. Розрахуйте рівень дивіденду на акцію.

Задача 5.

Визначити дивідендну віддачу акцій АТ «Дана», якщо загальна кількість акцій 600 тис. шт., з них 15% привілейовані. За звітний період акціонерне товариство отримало чистий дохід у розмірі 42 млн. грн. Відомо, що за привілейованими акціями дивіденд виплачується в розмірі 80 грн. Визначити дивідендну віддачу простих і привілейованих акцій, якщо ціни на акції на ринку цінних паперів становлять відповідно 350 і 510 грн.

Задача 6.

Прогноз дивідендів за простою акцією – 100 грн. за перший рік. У наступні роки вона буде зростати на 20 грн. щорічно. Норма поточної доходності (інвестиційного доходу) акцій даного типу – 15% річних. Акція визначена інвестором до використання на майбутні 4 роки. Визначити поточну ринкову вартість акції на прогнозований розрахунковий період.

Задача 7.

Останній дивіденд, сплачений за акцією, склав 100 грн. Підприємство постійно збільшує суму щорічно сплачуваних дивідендів на 10 %. Очікувана норма поточної доходності акцій цього типу складає 15% щорічно. Визначити вартість акції зі постійно зростаючим рівнем дивідендів.

Тема 3. Боргові цінні папери

План

- 3.1. Облігації та їх основні види.
- 3.2. Ціноутворення та дохідність облігацій.
- 3.3. Характеристика основних видів векселів.
- 3.4. Казначейські зобов'язання України.
- 3.5. Ощадні сертифікати.

Література: [1, 2, 6, 7, 12, 13, 14].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

1. Розкрийте зміст поняття «боргові цінні папери», вкажіть які цінні папери відносять до цієї категорії.
2. Розкрийте особливості облігації як боргового цінного паперу.
3. Яка відмінність між іноземними облігаціями та єврооблігаціями?
4. Які види облігацій розрізняють в залежності від оплати винагороди? Які з перелічених видів розміщуються в Україні?
5. Які види облігацій виділяють в залежності від емітента?
6. Розкрийте сутність облігацій вільного, обмеженого обігу та поза обігових облігацій.
7. Що таке вексель, які існують основні його види?
8. Вкажіть сторін операцій з простим та переказним векселем.
9. Дайте характеристику способам отримання доходів за казначейським зобов'язанням.
10. Ощадний сертифікат та основні його види.

Тестові завдання:

1. Облігації, які випускаються у валюті однієї країни, але продаються на інших національних ринках:
 - а) іноземні облігації;
 - б) єврооблігації;
 - в) конвертовані облігації;
 - г) всі відповіді правильні.

2. В Україні можуть розміщуватися:

- а) конвертовані облігації;
- б) обмінні облігації;
- в) відсоткові облігації;
- г) всі відповіді правильні.

3. Векселі можуть існувати:

- а) лише у документарній формі;
- б) лише в електронній формі;
- в) у документарній та електронній формі;
- г) лише на пред'явника.

4. Ощадний сертифікат:

- а) це неемісійний цінний папір;
- б) може існувати у електронній формі;
- в) є лише іменним цінним папером;
- г) всі відповіді правильні.

5. До категорії боргових документів належать:

- а) облігації підприємств, облігації місцевих позик та державні облігації України;
- б) акції, інвестиційні сертифікати, акції корпоративного інвестиційного фонду;
- в) казначейські зобов'язання, ощадні (депозитні) сертифікати і векселі;
- г) правильна відповідь а і в.

6. В залежності від території обігу облігації бувають:

- а) державні, місцеві та корпоративні;
- б) вітчизняні, іноземні, єврооблігації;
- в) державні, приватні, змішані;
- г) всі відповіді правильні

7. В залежності від емітента облігації бувають:

- а) відсоткові, дисконтні, та обмінні облігації;
- б) вітчизняні, іноземні, єврооблігації;
- в) державні, місцеві та корпоративні;
- г) державні, обласні, муніципальні.

8. Цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання або його наказ третій особі сплатити після настання строку платежу визначену суму власнику – це?

- а) облігація;

- б) акція;
- в) вексель;
- г) сертифікат.

9. Що спільного між казначейським зобов'язанням і ощадним сертифікатом:

- а) це державний цінний папір;
- б) є емісійними цінними паперами;
- в) можуть бути іменні та на пред'явника;
- г) всі відповіді правильні.

10. Ощадні сертифікати можуть бути:

- а) іменні та на пред'явника;
- б) прості та складні;
- в) строкові та до запитання;
- г) правильні відповіді а і в.

Завдання для розрахунків:

Задача 1.

Визначити вартість облігації з 8%-ою купонною ставкою, яка виплачується кожні півроку, та 30-ти річним строком погашення і номінальною вартістю 1000 грн., якщо річна процентна ставка становить 10%.

Задача 2.

Підприємство випустило облігації номінальною вартістю 200 грн. з купонною ставкою 11% і терміном обігу 4 роки. Визначте, у якому випадку інвестор отримає найвищу доходність облігації на час її погашення, якщо ринкова ціна облігації: а) дорівнює номінальній; б) знизилась до 185 грн.; в) зросла до 210 грн.

Задача 3.

Підприємство 02.11.2013 року пред'явило для обліку вексель на суму 4350 тис.грн. зі строком погашення 29.11.2013 року. Банк запропонував врахувати вексель за ставкою 10,5% річних. Визначити виплачену банком суму підприємству.

Задача 4.

Підприємство реалізувало товар у кредит з оформленням простого векселя номінальною вартістю 3,24 млн.грн., випущений в обіг 02 жовтня 2012 року за схемою простих відсотків, зі строком погашення 12 січня 2013 року, відсотковою ставкою 9 % річних.

Через 60 днів векселеотримувач звернувся до банку з метою здійснення операції обліку векселя. Банк запропонував врахувати вексель за дисконтною ставкою 15 %.

Визначте суму, яку отримує підприємство і яку отримає банк в результаті даної операції.

Тема 4. Похідні цінні папери

План

- 1.1. Похідні цінні папери: сутність та функції.
- 1.2. Ф'ючерсні контракти та види ф'ючерсних стратегій.
- 1.3. Форвардні контракти.
- 1.4. Опціонні контракти.
- 1.5. Варанти.

Література: [1, 2, 6, 7, 12, 13, 14].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

1. Що таке похідні цінні папери? Які властивості йому характерні?
2. Охарактеризуйте сутність базового активу у взаємозв'язку з похідними цінними паперами.
3. Розкрийте зміст основних функцій похідних цінних паперів.
4. Характеристика ф'ючерсному контракту.
5. Що таке відкриття та закриття позиції по ф'ючерсному контракту на біржі?
6. Як визначається результат по ф'ючерсу для продавця та покупця?

7. Які види стратегій застосовують на ф'ючерсних ринках.
8. Сутність форвардного контракту.
9. Яка відмінність між форвардним та ф'ючерсним контрактами.
10. Опціон та основні його види.
11. Що належить до основних характеристики опціону?
12. Розкрийте сутність варанту як похідного цінного паперу.

Тестові завдання:

1. Базовими активами для похідних цінних паперів є:

- а) цінні папери, процентні ставки;
- б) фондові індекси, товарні ресурси;
- в) дорогоцінні метали, іноземна валюта.
- г) всі відповіді правильні.

2. Основними властивостями деривативів є:

- а) строковість та похідність;
- б) короткотривалий характер і мають стандартну форму;
- в) довготривалий характер та строковість;
- г) дохідність та ризиковість.

3. В якому році і де вперше відбулася торгівля фінансовими ф'ючерсами:

- а) 1982 р. Чикаго;
- б) 1972 р. Чикаго;
- в) 1982 р. Нью-Йорк;
- г) 1972 Нью-Йорк.

4. Стратегія, яка передбачає заняття інвестором «довгої» позиції по ф'ючерсному контракту з одною датою погашення і «короткої» позиції по ф'ючерсному контракту на той же актив, але з іншою датою погашення:

- а) спекуляція;
- б) хеджування;
- в) спред;
- г) індексний арбітраж.

5. Чим відрізняються між собою ф'ючерсні та форвардні контракти:

- а) форвардні контракти передбачають реальну поставку активу, а ф'ючерсні - ні;

б) ф'ючерсні контракти стандартизує біржа, а умови форвардного контракту погоджуються сторонами цього контракту;

в) розрахунки за ф'ючерсним контрактом здійснюються в кінці строку його дії, а за форвардним - щоденно;

г) сторонами форвардного контракту виступають знеособлені партнери, а сторонами ф'ючерсного - два визначені контрагенти.

6. Ф'ючерси використовуються для:

а) спекулятивних угод;

б) хеджування;

в) індексного арбітражу;

г) всі відповіді правильні.

7. Опціони, які можуть використовуватися лише у день закінчення строку дії, називаються:

а) європейськими;

б) азіатськими;

в) американськими;

г) голландськими.

8. Цінний папір, який надає право купити, продати чи відмовитися від угоди стосовно цінних паперів (а також товарів, валюти) за обумовлену опціоном ціну і протягом терміну, що ним передбачено.

а) ф'ючерс;

б) опціон;

в) варант;

г) переважне право.

9. Що таке ціна «страйк»:

а) ціна базового активу в момент придбання або продажу опціону;

б) ціна базового активу в момент фіксації прибутку (збитку) по опціону;

в) ціна, зазначена в опціоні, по якій покупець опціону може купити або продати базовий актив по діючому опціону;

г) ф'ючерсна ціна.

10. Варант - це:

а) цінний папір, який зобов'язує його власника придбати прості акції або облігації на заздалегідь узгоджених умовах;

б) строкові зобов'язання з фіксованим процентом, за допомогою яких корпорація мобілізує фінансові ресурси;

в) цінний папір, який випускається емітентом разом із власними привілейованими акціями чи облігаціями та надає його власникові право на придбання простих акцій даного емітента протягом певного періоду на заздалегідь узгоджених умовах;

г) цінний папір, який випускається емітентом разом із власними акціями та надає його власникові право на придбання облігацій даного емітента протягом певного періоду на заздалегідь узгоджених умовах.

Завдання для розрахунків:

Задача 1.

Ціна спот короткострокової дисконтної облігації дорівнює 90 %, безризикова ставка – 15 %. Визначити форвардну ціну облігації з поставкою через два місяці.

Задача 2.

Ціна спот акції дорівнює 50 грн., безризикова ставка становить 8 %. Визначити 50-денну форвардну ціну акції. Фінансовий рік становить 365 днів.

Задача 3.

Ціна спот акції становить 100 грн., безризикова ставка дорівнює 10 %. Фактична форвардна ціна акції з поставкою через 35 днів дорівнює 100,88 грн. Визначити, чи можливий арбітраж, і який прибуток може отримати арбітражер. Фінансовий рік становить 365 днів.

Задача 4.

Ціна спот акції дорівнює 100 грн. на акцію через три місяці виплачується дивіденд в розмірі 2 грн. Безризикова ставка становить 8 %. Визначити тримісячну форвардну ціну акції, якщо контракт закінчується одразу після виплати дивідендів.

Задача 5.

Ціна спот акції по якій не виплачуються дивіденди, дорівнює 50 грн. Безризикова ставка по депозиту становить 5 %, по кредиту – 16 %. Визначте можливість здійснення арбітражної операції, якщо 30-денна ф'ючерсна ціна дорівнює 50,76 грн. Фінансовий рік становить 365 днів.

Задача 6.

Інвестор придбав європейський опціон «call» на купівлю акцій ABC, сплативши при цьому премію у розмірі 5 грн. Страйкова ціна ABC становить 100 грн., дата виконання – через 3 місяці.

Визначте фінансовий результат операції для покупця цього опціону, якщо на дату виконання опціону ціна спот акції ABC становитиме: а) 115 грн.; б) 95 грн.

Задача 7.

Інвестор придбав європейський опціон «put» на акцію ABC, сплативши при цьому премію у розмірі 5 грн. Страйкова ціна акції ABC становить 100 грн., дата виконання – через 3 місяці.

Визначте фінансовий результат операції для продавця цього опціону, якщо на дату виконання опціону ціна спот акції ABC становитиме 85 грн.

Змістовий модуль 2. Особливості організації біржової діяльності

Тема 5. Професійна діяльність на ринку цінних паперів

План

- 5.1. Діяльність з торгівлі цінними паперами
- 5.2. Діяльність з управління активами інституційних інвесторів
- 5.3. Депозитарна діяльність
- 5.4. Клірингова діяльність.

Література: [1, 3, 4, 11].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

1. Що таке професійна діяльність з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку та які види вона включає?
2. Розкрийте сутність брокерської діяльності.
3. Охарактеризуйте сутність дилерської діяльності.
4. Андерайтинг та можливості андерайтера.
5. Діяльність з управління цінними паперами.
6. Що не вважається професійною діяльністю з торгівлі цінними паперами?
7. Діяльність з управління активами інституційних інвесторів.
8. Обов'язки компанії з управління активами інституційних інвесторів.
9. Дайте характеристику інституту спільного інвестування. Які існують його види.
10. Особливості здійснення депозитарної діяльності.
11. Клірингова діяльність та основні функції клірингу.
12. Етапи здійснення клірингу та розрахунків.

Тестові завдання:

1. Професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видана:

- а) Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- б) Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- в) Народною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- г) Міжнародною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

2. У статутному капіталі торговця цінними паперами частка іншого торговця не може перевищувати:

- а) 50 відсотків;
- б) 30 відсотків;
- в) 10 відсотків;
- г) 20 відсотків.

3. Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- а) брокерську діяльність, дилерську діяльність;
- б) андерайтинг, діяльність з управління цінними паперами;
- в) депозитарну діяльність, брокерську діяльність;
- г) правильні відповіді а і б.

4. На підставі чого брокер надає клієнту послуги з купівлі-продажу цінних паперів:

- а) договору призначення;
- б) угоди;
- в) контракту;
- г) договору доручення.

5. Укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом – це:

- а) дилерська діяльність;
- б) брокерська діяльність;
- в) андерайтинг;
- г) депозитарна діяльність.

6. Дилером може бути:

- а) тільки фізична особа;
- б) тільки юридична особа;
- в) фізична або юридична особа;
- г) немає правильної відповіді.

7. На організованому фондовому ринку дилери формують:

- а) рівень цін;
- б) пакети акцій;
- в) попит і пропозицію;
- г) кількість покупців.

8. Розміщення цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента на підставі відповідного договору з емітентом – це:

- а) дилерська діяльність;
- б) брокерська діяльність;

- в) андерайтинг;
- г) депозитарна діяльність.

9. Не вважається професійною діяльністю з торгівлі цінними паперами:

- а) розміщення емітентом власних цінних паперів;
- б) викуп емітентом власних цінних паперів;
- в) внесення цінних паперів до статутного капіталу юридичних осіб;
- г) всі відповіді правильні.

10. Фонд, який створюється у формі відкритого акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування – це:

- а) пайовий інвестиційний фонд ;
- б) корпоративний інвестиційний фонд ;
- в) акціонерний інвестиційний фонд ;
- г) товаристський інвестиційний фонд .

11. Якщо інвестиційний фонд бере на себе зобов'язання здійснювати у будь-який час на вимогу інвесторів викуп цінних паперів, емітованих цим фондом, то він належить до:

- а) закритого типу ;
- б) інтергаційного типу ;
- в) відкритого типу ;
- г) інтервального типу.

12. Якщо інвестиційний фонд бере на себе зобов'язання здійснювати на вимогу інвесторів викуп цінних паперів, емітованих цим фондом протягом обумовленого у проспекті емісії строку, то він належить до:

- а) закритого типу;
- б) інтергаційного типу;
- в) відкритого типу;
- г) інтервального типу.

13. Інвестиційний фонд закритого типу може бути лише:

- а) терміновим;
- б) строковим;
- в) безстроковим;
- г) плаваючим.

14. Діяльність, яка являє собою комплекс заходів з надання послуг, пов'язаних із зберіганням сертифікатів цінних паперів і (або) обліком і переходом прав на цінні папери:

- а) дилерська діяльність;
- б) брокерська діяльність;
- в) андерайтинг;
- г) депозитарна діяльність.

15. Діяльність з визначення взаємних зобов'язань, що виникають на фондовому ринку між продавцями і покупцями цінних паперів, та їх заліку з поставок цінних паперів покупцям і грошових коштів продавцям – це:

- а) дилерська діяльність;
- б) брокерська діяльність;
- в) андерайтинг;
- г) клірингова діяльність.

Тема 6. Фондова біржа та організація біржової торгівлі

План

- 6.1. Сутність фондової біржі, її види та функції.
- 6.2. Правила фондової біржі
- 6.3. Методи організації біржової торгівлі
- 6.4. Операційний механізм біржової торгівлі
- 6.5. Особливості функціонування фондових бірж в Україні

Література: [1,2, 3, 4, 5, 8, 15, 20, 21].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

- 1. Що таке фондова біржа, які її типи виділяють за правовим статусом?
- 2. Які біржі виділяють за станом розвитку у світовій практиці?
- 3. Розкрийте зміст загальних функцій фондової біржі.
- 4. Охарактеризуйте конкретні функції фондової біржі.

5. Особливості організації та проведення торгів на фондовій біржі.

6. Що не вважається професійною діяльністю з торгівлі цінними паперами?

7. Сутність лістингу та делістингу цінних паперів на фондовій біржі.

8. Особливості допуску членів фондової біржі та інших осіб до біржових торгів.

9. Котирування цінних паперів та оприлюднення їх біржового курсу.

10. Послідовність розкриття інформації про діяльність ФБ та її оприлюднення.

11. Які існують методи організації біржової торгівлі?

12. Особливості діяльності комісійних брокерів та брокерів торгового залу.

13. Роль та функції спеціалістів (дилерів) та зареєстрованих трейдерів у процесі біржової торгівлі.

14. Особливості функціонування фондових бірж в Україні.

Тестові завдання:

1. Правила Фондової біржі затверджується:

- а) Міністерством фінансів
- б) Кабінетом міністрів
- в) НКЦПФР
- г) Головою Фондової біржі

2. Для якої країни характерний «брокерський» тип фондових бірж:

- а) Німеччина
- б) Франція
- в) Україна
- г) США

3. Правила Фондової біржі затверджується:

- а) Міністерством фінансів
- б) Кабінетом міністрів
- в) НКЦПФР
- г) Головою Фондової біржі

4. З скількох порядків складаються Правила фондової біржі

- а) 5;
- б) 6;
- в) 7;
- г) 8.

5. Лістинг це:

- а) сукупність процедур з включення цінних паперів до реєстру організатора торгівлі та здійснення контролю за ними;
- б) вилучення цінних паперів (після перевірки їх на забезпеченість активами) з торгівлі на фондовій біржі;
- в) сукупність умов, процедур, вимог, які забезпечують проведення регулярних біржових торгів;
- г) обмін інформацією з депозитарними та розрахунково-кліринговими установами для забезпечення виконання біржових контрактів.

6. Делістинг це:

- а) сукупність процедур з включення цінних паперів до реєстру організатора торгівлі та здійснення контролю за відповідністю цінних паперів і емітента умовам і вимогам, установленим у правилах організатора торгівлі;
- б) запобігання маніпулюванню та укладанню нестандартних біржових угод;
- в) оформлення та обліку документів, які використовуються при укладанні біржової угоди та виконанні біржових контрактів;
- г) вилучення цінних паперів (після перевірки їх на забезпеченість активами) з торгівлі на фондовій біржі;

7. Котирування це:

- а) здійснення діяльності маркет-мейкера;
- б) призупинення та припинення торгівлі за рішенням уповноважених державних органів;
- в) механізм визначення та фіксації ринкової ціни цінного папера;
- г) вилучення цінних паперів.

8. До основних способів організації торгівлі цінними паперами належать:

- а) простий та привілейований аукціони;

- б) простий і подвійний аукціони;
- в) простий та подвійний опціони;
- г) простий та привілейований опціони;

9. У якій формі організація торгівлі отримала найбільшого поширення у світовій практиці?

- а) у формі подвійного аукціону;
- б) у формі простого аукціону;
- в) у формі закритого аукціону;
- г) у формі змішаного аукціону;

10. Залежно від методів задоволення заявок учасників подвійний аукціон поділяється на:

- а) строковий;
- б) залповий (онкольний);
- в) безперервний;
- г) правильна відповідь б) та в).

11. «Спред» це:

- а) різниця між ціною купівлі та ціною продажу;
- б) сума купівлі та ціни продажу;
- в) відношення купівлі та ціни продажу;
- г) немає вірної відповіді

12. За якої кількості учасників (засновників-торговців) утворюється Фондова Біржа?

- а) не менш ніж 20;
- б) не більше ніж 20;
- в) не менше 10;
- г) не менше 15.

13. Чи може НКЦПФР тимчасово зупинити діяльність Фондової біржі в разі, коли кількість її членів стала менше ніж 20?

- а) не може зупинити;
- б) може зупинити;
- в) зупиняє лише за згодою самої біржі;
- г) зупиняє лише за згодою Міністерства Фінансів.

14. Комісійний брокер це:

- а) співробітник страхової компанії, що працює в торговому залі біржі та виконуючий доручення клієнтів;

- б) співробітник банківської структури, що працює в торговому залі біржі та виконуючий доручення клієнтів;
- в) співробітник брокерської фірми, що працює в торговому залі біржі та виконуючий доручення клієнтів;
- г) всі відповіді правильні.

15. Як часто відбувається оновлення ціни за найбільш ліквідними акціями на Франкфуртській фондовій біржі?

- а) щогодини;
- б) кожні 30 хвилин;
- в) кожні 15-20 хвилин;
- г) кожні 5-7 хвилин.

Тема 7. Біржові індекси та рейтинги фондового ринку

План

- 7.1. Сутність біржових індексів та їх характеристики.
- 7.2. Методи визначення біржових індексів.
- 7.3. Світові та вітчизняні біржові індекси.
- 7.4. Рейтинги фондового ринку.

Література: [1,2, 3, 4, 5, 8, 15, 20, 21].

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теоретичні питання:

- 1. Сутність біржових індексів та їхня роль на фондовому ринку.
- 2. Розкрийте зміст основних характеристик біржових індексів.
- 3. Особливості методів визначення біржових індексів.
- 4. Характеристика світових фондових індексів.
- 5. Роль та значення Індексу ПФТС на українському фондовому ринку.
- 6. Сутність та призначення рейтингів фондового ринку? Які існують групи об'єктів рейтингових оцінок фінансового ринку.

Тестові завдання:

1. За методом простої середньої арифметичної розраховується:

- а) Індекс «Стандарт енд Пурз» («S & P»);
- б) Індекс «Доу-Джонса» («Dow Jones»);
- в) Індекс «ТОПІКС» («TOPIX»).
- г) правильні відповіді б) і в).

2. За методом простої середньої арифметичної зваженої розраховується:

- а) Індекс «Стандарт енд Пурз» («S & P»);
- б) Індекс «Доу-Джонса» («Dow Jones»);
- в) Індекс «ТОПІКС» («TOPIX»).
- г) правильні відповіді б) і в).

3. При розрахунку біржових індексів у зв'язку з зростанням курсової вартості акцій емітенти проводять їх:

- а) приведення до теперішньої вартості;
- б) дроблення (спліт);
- в) усереднення;
- г) викуп.

4. Недолік розрахунку біржових індексів за методом середньої арифметичної простої:

- а) невелика вибірка компаній;
- б) неврахування розміру компаній;
- в) неврахування обсягів діяльності компаній;
- г) всі відповіді правильні.

5. Який метод розрахунку біржових індексів враховує розмір та обсяги діяльності компаній:

- а) метод середньої арифметичної простої;
- б) метод середньої геометричної;
- в) метод середньої арифметичної зваженої.
- г) правильні відповіді б) та в).

6. Який світовий фондовий індекс включає курси акцій 500 компаній:

- а) Індекс «Стандарт енд Пурз» («S & P»);
- б) Індекс «Доу-Джонса» («Dow Jones»);
- в) Індекс «ТОПІКС» («TOPIX»).
- г) Індекс «Уілшир-5000» («Wilshire 5000»)

7. Скільки виділяють основних груп об'єктів рейтингових оцінок фінансового ринку:

- а) дві;
- б) три;
- в) чотири;
- г) п'ять.

8. Виберіть правильне твердження:

- а) рейтинг фондового ринку вимірює валютний і процентний ризик;
- б) рейтинг фондового ринку не вимірює ризику ліквідності;
- в) рейтинг фондового ринку дає оцінку майбутнім змінам курсу цінного папера;
- г) всі відповіді правильні.

3. Перелік тем рефератів

1. Обіг акцій на фондовому ринку України.
2. Обіг корпоративних облігацій на фондовому ринку України.
3. Обіг державних облігацій на фондовому ринку України.
4. Обіг муніципальних облігацій на фондовому ринку України.
5. Вексельний обіг в Україні: значення, проблеми, шляхи розвитку.
6. Регуляторна діяльність Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
7. Депозитарна система в Україні: проблеми становлення і розвитку, шляхи подолання труднощів.
8. Зберігачі цінних паперів на фондовому ринку України: статус, функції; перспективи розвитку.
9. Діяльність інститутів спільного інвестування на фондовому ринку України.
10. Діяльність компаній з управління активами на фондовому ринку України.
11. Світовий досвід функціонування учасників фондового ринку.
12. Торговці цінними паперами: статус, функції, перспективи.

13. Роль комерційних банків у становленні та функціонуванні фондового ринку України
14. Світовий досвід функціонування торговельно-інформаційних систем.
15. Процедура випуску та розміщення цінних паперів. Послуги андерайтерів.
16. Індивідуальні інвестори на фондовому ринку.
17. Інституційні інвестори на фондовому ринку.
18. Становлення біржової діяльності в Україні.
19. Правові основи створення фондової біржі.
20. Організаційні засади функціонування фондових бірж.
21. Порядок торгів на фондовій біржі.
22. Біржові операції, їх значення та організація.
23. Організація позабіржового ринку цінних паперів.
24. Особливості та роль українських фондових індексів.
25. Торговельно-інформаційна система (ТІС) та Електронна торговельно-інформаційна мережа (ЕТІМ).
26. Діяльність саморегулювних організацій на фондовому ринку України
27. Законодавча та нормативно-методична база функціонування фондового ринку України.
28. Світовий досвід регулювання фондового ринку.

4. Питання гарантованого рівня знань

1. Суть цінних паперів як економічної категорії.
2. Яка відмінність між основними та похідними цінними паперами?
3. Основні характерні ознаки цінних паперів.
4. Властивості цінних паперів.
5. Роль цінних паперів на фінансовому ринку.
6. Зміст поняття «пайові цінні папери».
7. Переваги та недоліки простих та привілейованих акцій?
8. Пакет акцій, які види пакетів акцій розрізняють?
9. Види акцій, їх характеристика.
10. Сутність інвестиційного сертифікату та особливості його розміщення.

11. Проспект емісії інвестиційних сертифікатів та особливості його реєстрації.
12. Особливості обігу сертифікатів інституту спільного інвестування відкритого, інтервального та закритого типу.
13. Зміст поняття «боргові цінні папери».
14. Особливості облігацій як боргового цінного паперу.
15. Основні види облігацій.
16. Сутність облігацій вільного, обмеженого обігу та поза обігових облігацій.
17. Що таке вексель, які існують основні його види?
18. Характеристика способам отримання доходів за казначейським зобов'язанням.
19. Ощадний сертифікат та основні його види.
20. Похідні цінні папери та їх властивості.
21. Сутність базового активу у взаємозв'язку з похідними цінними паперами.
22. Зміст основних функцій похідних цінних паперів.
23. Характеристика ф'ючерсного контракту.
24. Види стратегій застосовують на ф'ючерсних ринках.
25. Сутність форвардного контракту.
26. Відмінність між форвардним та ф'ючерсним контрактами.
27. Опціон та основні його види.
28. Що відносять до основних характеристик опціону.
29. Розкрийте сутність варанту як похідного цінного паперу.
30. Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку.
31. Сутність брокерської діяльності.
32. Сутність дилерської діяльності.
33. Андерайтинг та можливості андерайтера.
34. Діяльність з управління цінними паперами.
35. Діяльність з управління активами інституційних інвесторів.
36. Обов'язки компанії з управління активами інституційних інвесторів.
37. Характеристика інституту спільного інвестування.

38. Особливості здійснення депозитарної діяльності.
39. Клірингова діяльність та основні функції клірингу.
40. Етапи здійснення клірингу та розрахунків.
41. Що таке фондова біржа, які її типи виділяють за правовим статусом?
42. Які біржі виділяють за станом розвитку у світовій практиці?
43. Сутність лістингу та делістингу цінних паперів на фондовій біржі.
44. Котирування цінних паперів та оприлюднення їх біржового курсу.
45. Методи організації біржової торгівлі.
46. Особливості діяльності комісійних брокерів та брокерів торгового залу.
47. Роль та функції спеціалістів (дилерів) та зареєстрованих трейдерів у процесі біржової торгівлі.
48. Особливості функціонування фондових бірж в Україні.
49. Сутність біржових індексів та їхня роль на фондовому ринку.
50. Розкрийте зміст основних характеристик біржових індексів.
51. Особливості методів визначення біржових індексів.
52. Характеристика світових та вітчизняних фондових індексів.
53. Сутність та призначення рейтингів фондового ринку? Які існують групи об'єктів рейтингових оцінок фінансового ринку.

5. Рекомендована література

5.1. Базова література

1. Клименко В.В., Акімова Л. М. Докієнко Л.М. Фінансовий ринок [текст]: навчальний посібник (з грифом МОН) // за ред. Павлова В.І. [Клименко В.В., Акімова Л. М. Докієнко Л.М.] – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 358с.
2. Павлов В.І., Кривов'язюк І.В. Цінні папери в Україні: навчальний посібник / під редакцією І.І. Пилипенка, О.П. Жука – К.: ІВЦ Держкомстату України. 2002. – 305 с.

5.2. Допоміжна література

3. Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок” № 3480-IV від 23.02.2006 із змінами станом на 30.03.2009 / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2006. – № 31. – С.268.

4. Положення „Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку” затверджене Указом Президента України № 142/97 від 14.02.1997

5. Положення „Про функціонування фондових бірж” затверджене Рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.06 р. № 1542

6. Бердникова Т.Б. Оценка ценных бумаг: учебное пособие. – М.: ИНФРА – М. 2004. – 144 с., с.8

7. Берлач А. І. та ін. Організаційно-правові основи біржової діяльності: Навч. посібник/А. І. Берлач, Н. А. Берлач, Ю. В. Ілларионов.- К.: Фенікс, 2000. – 336с.

8. Голєв М.К., Павлов В.І. Корпоративне управління: діяльність підприємств на фондовому ринку (регіональний аспект): Монографія – Луцьк: Надстир’я, 2004. – 216 с.

9. Економіко-корпоративні основи підприємств / В.І. Павлов, І.І. Пилипенко, Н.В. Павліха, І.С. Скороход, О.Я. Кравчук, О.А. Мишко: Навч. посібник. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. – 378 .

10. Картнер Г. Депозитарна система обслуговування цінних паперів в Україні: ризики і рекомендації. Проект розвитку ринків капіталу. – 19 травня 2006 року. – 24 с.

11. Кузнєцова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування. – К. Юрінком Інтер, 1998. – 528 с.

12. Мозговий О.М. Фондовий ринок: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. (спец «Менеджмент» і «Міжнародна економіка»). — К.: КНЕУ, 2001. – 96 с.

13. Мендрул О. Г., Павленко І. А. Фондовий ринок: операції з цінними паперами: Навч. посібник. Вид. 2-ге: допов. та перероб. — К.: КНЕУ, 2000. — 156 с.

14. Миркин Я.М. Рынок ценных бумаг: учебное пособие . — М, 2002. – 87 с.

15. Павлов В.І., Кривов'язюк І.В. Ринок цінних паперів в умовах приватизації: регіональний аспект: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2002. – 160с.

16. Павлов В.І., Трофімчук М.О. Конкуренція на ринку цінних паперів: загрози та регулювання: Монографія. – Рівне: НУВГП, 2015. – 210 с.

17. Сміт Л. Українські фондові біржі: проблемні питання і рекомендації. Проект розвитку ринків капіталу, 2006 р. – 33 с.

18. Солодкий М.О. Біржовий ринок. – К.: Джерела М, 2002. – 336 с.

19. Richard A. Barealey, Stewart C. Myers, Alan J. Marcus. Fundamentals of corporate finance. McGraw-Hill, Inc., USA, 1995. – p.107-128.

5.3. Інформаційні ресурси

1. www.mifin.gov.ua – офіційний сайт Міністерства фінансів України.

2. www.ssmc.gov.ua – офіційний сайт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

3. www.pfts.com – офіційний сайт Першої фондової торговельної системи.

4. www.ndu.gov.ua – офіційний сайт Національного депозитарію України.